

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 12 mars 1940 kl. 6 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion angående upphävande av de vid 1936 års riksdag beslutade skärpningarna av valbarhets- och behörighetsreglerna i avseende å kommunala förtroendebefattningar.

Uti en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 160, av herr *Olsson* i Stockholm *m. fl.* hemställes, 'att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag om upphävande av de skärpta valbarhets- och behörighetsreglerna till kommunala förtroendebefattningar, som beslutades vid 1936 års riksdag'.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Allt sedan 1918 års reform med avseende å den kommunala rösträtten har som villkor för sådan rösträtt gällt, att påförda skatter till kommunen skola vara betalda för åtminstone ett av de tre sistförflutna åren. För de kommunala förtroendeuppdrag, om vilka bestämmelser givas i kommunallagarna, gällde enligt 1918 års lagstiftning som valbarhetsvillkor rösträtt i kommunala angelägenheter. Med avseende å utskyldsstrecket tolkades detta så, att den som på grund av underlåten skattebetalning förlorade sin rösträtt därmed även förlorade behörighet att vidare innehava honom tidigare givna uppdrag av ifrågasvarande slag. Åren 1935 och 1936 genomfördes på riksdagens initiativ en skärpning av villkoren för behörighet till dessa uppdrag, då det bestämdes, att dylikt uppdrag icke kunde innehavas av den som häftade för honom påförda utskylder till den borgerliga kommunen, vilka förfallit till betalning under något av de tre sistförflutna kalenderåren. De kommunala uppdrag det här gäller äro uppdrag såsom ordförande och vice ordförande i kommunalstämma och kyrkostämma, såsom kommunal-, stads- och kyrkofullmäktig, såsom medlem av kommunalnämnd, drätselkammare, kyrko- och skolråd, folkskole-, fortsättningsskole- och biblioteksstyrelse samt folkskoledirektionen i Stockholm ävensom såsom landstingsman och medlem av landstingsförvaltningsutskott. För behörighet till sistnämnda båda uppdrag stadgades jämväl att hava erlagt påförd landstingskatt för de tre sistförflutna åren. Den nya lagstiftningen äger tillämpning med avseende å val för tid, som helt infaller efter den 31 december 1936, men den föranleder ej rubbning i beståendet av val, som eljest företagits före samma dag. Beträffande de kommunala representationerna har lagstiftningen således i allmänhet börjat tillämpas först vid 1938 års val och gäller alltså för de då utsedda fullmäktige och landstingsmän, som tillträdde sina mandat den 1 januari 1939. Såvitt angår ledamöter av kommu-

nalnämnd, kyrko- och skolråd samt folkskole-, fortsättningsskole- och biblioteksstyrelse tillämpas lagstiftningen i allmänhet först från ingången av år 1940.

Samtidigt med sitt beslut rörande nämnda lagstiftning år 1936 hemställde riksdagen (skrivelse nr 106) om utredning angående införande i kommunallag av allmänna valbarhetsbestämmelser rörande kommunala uppdragshavare, varmed åsyftades eventuellt införande av ifrågavarande behörighetsvillkor även beträffande ledamotskap i sådana kommunala organ som fattigvårdsstyrelse, barnvårdsnämnd, hälsovårdsnämnd o. s. v. Någon dylik utredning har icke verkställts.

Redan vid 1937 års riksdag hemställde konstitutionsutskottet (utlåtande nr 14) i anledning av väckta motioner, att riksdagen skulle begära skyndsamt utredning och förslag angående upphävande av de åren 1935 och 1936 beslutade skärpningarna av utskyldsstrecket som valbarhets- och behörighetsvillkor till kommunala förtroendeuppdrag. Till stöd härför anförde utskottet, att fordran på fullgjord skattebetalning faktiskt upprätthållits inom kommunerna redan före den beslutade skärpta lagstiftningen i ämnet. I de sällsynta fall, då undantag härifrån kunde hava förekommit, ansåg utskottet dessa hava varit motiverade av tungt vägande skäl, såsom sjukdom, oförvållad arbetslöshet eller annan liknande orsak; och att i sådana fall förklara en kommunal uppdragshavare obehörig att innehava sitt förtroendeuppdrag fann utskottet icke motiverat. Utskottet ansåg därför lagstiftningen böra ändras, innan den ännu hunnit bliva till men för det kommunala livet. I en reservation av åtskilliga utskottsledamöter yrkades däremot avslag å de i ämnet väckta motionerna under hänvisning bl. a. till att de, åt vilka överlämnades att disponera över kommunens och skattebetalarnas medel och att förvalta kommunens egendom, måste för egen del både vilja och kunna fullgöra sina åligganden mot kommunen; dessutom anmärktes det, att den nya lagstiftningen faktiskt ännu icke trätt i tillämpning. En reservant förordade utredning huruvida ifrågavarande behörighetsvillkor kunde mildras för att möjliggöra, att den, som på grund av sjukdom eller arbetslöshet icke kunnat erlägga kommunalskatt, måtte bibehållas vid valbarhet. Utskottets hemställan bifölls av andra kammaren, medan första kammaren biföll förstnämnda reservation. Frågan hade alltså i följd av kamrarnas skiljaktiga beslut förfallit.

I syfte att mildra de ofta betydande olägenheter, som värnpliktiga, vilka inkallas till tjänstgöring vid förstärkt försvarsberedskap eller mobilisering, få vidkännas på grund av avbrottet i sin vanliga verksamhet, antogs vid 1939—40 års urtima riksdag en lag om upphävande i vissa fall av verkan av uraktlåtenhet att erlägga utskylder till kommun eller annan menighet med avseende å rösträtt och behörighet. Enligt denna lag skall vid tillämpning av i lag givna stadganden angående villkor för utövande av rösträtt och behörighet att innehava uppdrag, person, som inkallats till tjänstgöring vid förstärkt försvarsberedskap eller mobilisering, icke anses häfta för oguldna utskylder, vilka förfallit till betalning under tiden för sådan tjänstgöring

eller inom två månader från tjänstgöringens slut och med vilkas indrivning anstånd åtnjutits enligt särskilda, av konungen utfärdade bestämmelser.

I ett svar i andra kammaren den 3 maj 1939 å en interpellation, huruvida regeringen hade för avsikt att underställa riksdagen förslag till upphävande av de åren 1935 och 1936 införda skärpta valbarhets- och behörighetsreglerna för kommunala förtroendeuppdrag, meddelade statsrådet och chefen för justitiedepartementet, att det syntes honom finnas anledning undersöka denna nya lagstiftnings verkningar. Det borde enligt hans mening vara möjligt att genom inforande av yttranden från myndigheter och partiorganisationer erhålla en konkret och tillförlitlig bild av den omfattning, i vilken personer verkligen nödgats avstå från att delta i förtroendeställning i det kommunala livet på grund av ifrågavarande behörighetsvillkor, och i vad mån den bristande skattebetalningen berott på omständigheter som kunde ursäka densamma. Resultatet av en sådan undersökning ansåg statsrådet vara ägnat att belysa den praktiska betydelsen av den lagstiftningsfråga som framförts av interpellanten. Statsrådet upplyste vidare, att chefen för socialdepartementet meddelat honom, att han hade för avsikt att låta verkställa en dylik utredning. Enligt vad utskottet inhämtat, har tidsläget dock icke medgivit företagande av den sålunda bebadade undersökningen.

Då en utredning sålunda utlovats angående verkningarna av de åren 1935 och 1936 införda skärpta valbarhets- och behörighetsreglerna beträffande kommunala förtroendeuppdrag och då utskottet förutsätter att denna undersökning kommer att företagas så snart förhållandena sådant medgiva, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 mars 1940.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande: herrar Hallén, Gustaf Adolf Björkman, Oscar Gottfrid Karlsson, Per Andersson, Karl Bodin, Karl August Johanson, Nils Andersson, Öman, Härdin, Söderkvist, Albertsson, Andersson i Igelboda, Arnemark, Nordström i Torsby, Nilsson i Göteborg, Nolin, Johansson i Tväråselet, Norén, Wolgast och Annér.